

Gdańsk, dnia 15 września 2021 r.

dr hab. Marcin Zieleniecki
profesor Uniwersytetu Gdańskiego
Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Pracy

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra mgra Macieja Zarzyckiego
„Instytucje kapitałowe polskiego systemu emerytalnego
na tle konstrukcji wybranych krajów”

I. Ocena wyboru tematu rozprawy

Rozprawa doktorska Pana mgra Macieja Zarzyckiego dotyczy zagadnienia o ogromnej doniosłości społecznej i gospodarczej. Świadczą o tym dane statystyczne. Na koniec II kwartału 2021 r. ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegało 15 876 370 osób. Przychody FUS z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne wynoszą ponad 204 mld zł rocznie a wydatki tego funduszu na świadczenia emerytalne i rentowe sięgają 246 mld zł rocznie. Na koniec 2020 r. świadczenia emerytalne finansowane z Funduszu Ubezpieczenia Społecznego pobierały 5 995 243 osoby. W sierpniu 2021 r. członkami otwartych funduszy emerytalnych (OFE) było w Polsce 15 253 836 osób. W mimo braku obowiązku odprowadzania części składki na ubezpieczenie emerytalne do OFE w miesiącu tym do funduszy zostało wpłaconych 2 722 796 składek na kwotę 296 909 056 zł. Na koniec 2020 r. w pracowniczych programach emerytalnych (PPE) uczestniczyło 631 761 osoby, które zgromadziły środki o wartości ponad 17 mld zł. Według danych na koniec II kwartału 2021 r. liczba uczestników pracowniczych planów kapitałowych (PPK) wynosiła ponad 2,3 mln. Osoby te zgromadziły kapitał, którego wartość przekroczyła 1 mld zł. Na koniec II kwartału 2021 r. na indywidualnych kontach emerytalnych (IKE) oszczędzało ponad 765 tys. osób, które zgromadziły łącznie ponad 13 mld złotych. W tym samym czasie liczba osób korzystających z indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego (IKZE) wyniosła ponad 420 tys. a łączna wartość środków zgromadzonych na rachunkach w IKZE wynosiła 5 240 467 tys. zł.

Składki na ubezpieczenie emerytalne są jednym z najistotniejszych kosztów pracy. Wysokość świadczeń emerytalnych decyduje z kolei o poziomie życia i wydatków blisko 6 mln obywateli naszego kraju. Fundusz Ubezpieczeń Społecznych jest zdecydowanie największym

funduszem celowym w polskim systemie finansów publicznych. Kapitałowy segment systemu emerytalnego ma natomiast znaczący wpływ na rynek papierów wartościowych. Popularność instrumentów składających się na kapitałowy segment systemu emerytalnego jak również efektywność działalności inwestycyjnej funduszy ma z kolei na celu podniesienie poziomu życia obywateli powyżej poziomu gwarantowanego przez bazowy filar ubezpieczenia emerytalnego.

Przedstawione powyżej ogólne informacje i dane statystyczne dowodzą tego, że rozwiązania prawne przyjmowane przez ustawodawcę w obszarze zarówno repartycyjnego jak i kapitałowego segmentu systemu emerytalnego decydują o poziomie życia obywateli po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego oraz mają istotny wpływ na sytuację gospodarczą państwa. Ocena tych rozwiązań jest dokonywana przede wszystkim z perspektywy ekonomicznej zaś jej celem jest odpowiedź na pytanie o efektywność systemu emerytalnego oraz jego zdolność do zaspakajania potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym.

Proces tworzenia kapitałowego segmentu systemu emerytalnego rozpoczął się stosunkowo późno, bo w dniu 1 stycznia 1999 r. tj. wraz z wejściem w życie ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 423). Segment ten tworzą obecnie OFE, PPE, IKE, IKZE oraz PPK. Rozbudowa tego segmentu była dokonywana się w oparciu o rozwiązania funkcjonujące już wcześniej w systemach emerytalnych innych państw. Stąd też ocena rozwiązań prawnych przyjmowanych w omawianym zakresie przez polskiego ustawodawcę powinna być dokonywana przy wykorzystaniu metody prawnoporównawczej tj. przy wykorzystaniu doświadczeń państw, w których podobne rozwiązania prawne zostały wprowadzone już wcześniej.

Za trafnością wyboru tematu rozprawy doktorskiej mgra Macieja Zarzyckiego przemawia również aktualność podjętego przez niego zagadnienia. Proces budowy kapitałowego segmentu systemu emerytalnego nie został ciągle zakończony. Do polskiego systemu prawa wprowadzane są cały nowe instytucje, których celem jest zapewnienie osobom w nich uczestniczącym dochodu po osiągnięciu wieku emerytalnego (np. PPK). Zapowiadana jest jednocześnie likwidacja niektórych instytucji składających się na ten segment systemu emerytalnego (OFE). Równocześnie cały czas dokonywane są korekty zasad funkcjonowania instytucji zarządzających kapitałem przeznaczonym do wykorzystania po osiągnięciu wieku emerytalnego. Z tego też względu propozycję spojrzenia na polski system emerytalny z perspektywy doświadczeń innych państw wyrażoną w tytule rozprawy doktorskiej mgra Macieja Zarzyckiego należy uznać za bardzo atrakcyjną.

Temat recenzowanej rozprawy doktorskiej został ujęty w sposób szeroki. Jej zakresem objęto instytucje prawne oparte na różnych założeniach teoretycznych, których wspólnym mianownikiem jest to, że zapewniają one obywatelom środki utrzymania po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego. Gdyby celem pracy miała być przede wszystkim analiza dogmatyczno-prawna instytucji składających się na kapitałowy segment systemu emerytalnego to każda z nich mogła by stanowić przedmiot odrębnej rozprawy doktorskiej. Ujęcie zaproponowane przez mgra Macieja Zarzyckiego jest atrakcyjne, bo pozwala spojrzeć na kapitałowy segment systemu emerytalnego w sposób całościowy i ocenić logikę całego systemu emerytalnego oraz sformułować propozycje dotyczące zmiany jego założeń konstrukcyjnych w przypadku dostrzeżenia mankamentów obowiązującej regulacji. Przyjęta koncepcja recenzowanej pracy doktorskiej jest jednocześnie ryzykowna, bowiem wymaga od Autora konsekwentnego trzymania się takiego horyzontalnego podejścia do analizowanych zagadnień.

Drugie ryzyko jakie wiąże się z tematem pracy doktorskiej pana mgra Macieja Zarzyckiego wiąże się z interdyscyplinarnością badań naukowych poświęconych systemowi emerytalnemu. System emerytalny stanowi tradycyjnie przedmiot zainteresowania zwłaszcza nauk ekonomicznych, prawnych oraz polityki społecznej. Podejście ekonomiczne dotyczy przede wszystkim takiego skonfigurowania założeń (paradygmatu) systemu emerytalnego oraz jego parametrów aby zapewnić jego wydolność ekonomiczną oraz realizację przypisywanych mu celów społecznych. Ważnym elementem analizy ekonomicznej systemu emerytalnego jest także ocena jego wpływu na gospodarkę. Przedmiotem zainteresowania nauk prawnych jest zwłaszcza spójność regulacji prawnej dotyczącej systemu emerytalnego, jej kontekst konstytucyjny także charakter prawny norm i instytucji tworzących ten system. Przedmiotem badań naukowych nad systemem emerytalnym prowadzonych przez teoretyków polityki społecznej jest efektywność rozumiana jako zdolność systemu emerytalnego do realizacji przypisywanych mu celów. Interdyscyplinarność zagadnienia stanowiącego przedmiot badań naukowych wymaga od badacza wszechstronności rozumianej jako umiejętność spojrzenia na przedmiot analizy z perspektywy nie tylko reprezentowanej przez niego dyscypliny naukowej, lecz także pozostałych dziedzin nauki. Z drugiej jednak strony aby zachowany został charakter rozważań wymaga się od autora umiaru w korzystaniu z metod badawczych wykorzystywanych w innych niż wiodąca dziedzina nauki.

Trzecie ryzyko związane z podjętym przez Pana mgra Macieja Zarzyckiego tematem rozprawy doktorskiej wiąże się ze stosunkowo dużą popularnością badań naukowych, których

przedmiotem jest system emerytalny, czego odzwierciedleniem jest chociażby obszerna bibliografia zamieszczona przez Autora na końcu rozprawy. Badania naukowe dotyczące kapitałowego segmentu systemu emerytalnego prowadzone przez przedstawicieli nauk prawnych miały do tej pory przeważnie charakter wycinkowy i dotyczyły poszczególnych elementów tego segmentu. Elementem decydującym o atrakcyjności a zarazem oryginalności rozprawy doktorskiej Pana mgra Macieja Zarzyckiego jest z jednej strony niespotykane do tej pory w polskiej literaturze prawniczej horyzontalne podejście do kapitałowego segmentu systemu emerytalnego oraz wykorzystanie na niespotykaną do tej pory skalę metody prawnoporównawczej.

Oceniając temat recenzowanej rozprawy doktorskiej Pana mgra Macieja Zarzyckiego należy stwierdzić, że dotyczy ona zagadnienia o dużej doniosłości społecznej i gospodarczej. Jest to temat bardzo aktualny ze względu na wprowadzone w latach wcześniejszych ale także planowane zmiany regulacji prawnej dotyczącej niektórych instytucji kapitałowego segmentu systemu emerytalnego. Horyzontalne podejście do analizowanych zagadnień a także założona przez Autora interdyscyplinarność badań naukowych oraz wykorzystanie na niespotykaną do tej pory skalę wyników badań prawnoporównawczych oraz obcojęzycznej literatury ekonomicznej i prawniczej pozwalają uznać ujęcie zaproponowane w recenzowanej rozprawie doktorskiej za atrakcyjne a jej temat za oryginalny.

II. Ocena struktury pracy

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z 5 rozdziałów merytorycznych oraz wstępu. Celem pracy sformułowanym we wstępie rozprawy jest zaproponowanie efektywnego modelu systemu emerytalnego uwzględniającego specyfikę sytuacji społecznej i gospodarczej naszego kraju oraz uwarunkowania historyczne. Autor stawia tezę, iż polski system emerytalny powinien mieć charakter mieszany tzn. repartycyjno-kapitałowy tak aby obie metody finansowania świadczeń mogły się wzajemnie uzupełniać. Obie metody finansowania świadczeń powinny być obecne w bazowym, publicznoprawnym filarze emerytalnym przy czym udział techniki kapitałowej powinien ulec ograniczeniu. Drugi filar powinien składać się z różnorodnych instytucji umożliwiających gromadzenie środków przeznaczonych do wykorzystania po osiągnięciu wieku emerytalnego, które powinny charakteryzować się kapitałowym sposobem finansowania, korzystaniem ze wsparcia państwa lub pracodawców, dobrowolnością uczestnictwa oraz prywatnoprawnym charakterem gromadzonych środków.

We wstępie Autor stawia również szereg bardziej szczegółowych problemów dotyczących zarówno kapitałowej części pierwszego filaru systemu emerytalnego (OFE) jak i do filaru drugiego, do których rozstrzygnięcia ma prowadzić szczegółowa analiza przeprowadzona w rozdziałach I-IV rozprawy.

Pierwszy rozdział rozprawy Autor poświęcił zagadnieniom terminologicznym. Zostały w nim scharakteryzowane metody finansowania świadczeń emerytalnych (repartycyjna i kapitałowa), mechanizmy ustalania wysokości świadczeń stanowiące zarazem kryterium klasyfikacji systemów emerytalnych (formuły zdefiniowanego świadczenia oraz zdefiniowanej składki), strukturę filarową systemu emerytalnego i rozbieżne poglądy doktryny na ten temat a także ewolucję poglądów sformułowanych w raportach Banku Światowego z 1994 r. oraz z 2005 r. oraz różne opinie formułowane w literaturze zagranicznej na temat kapitałowego segmentu systemu emerytalnego.

W rozdziale drugim rozprawy Doktorant przeprowadza obszerną, bo liczącą 155 stron analizę zagranicznych systemów emerytalnych. Dokonuje on podziału tych systemów na trzy grupy: 1) repartycyjne systemy emerytalne z rozbudowanym filarem kapitałowym (Wielka Brytania, USA, Japonia), 2) repartycyjne systemy emerytalne z filarem kapitałowym o charakterze wspierającym (Niemcy, Szwecja) oraz 3) systemy emerytalne państw wycofujących się z systemu kapitałowego (Chile i Węgry). W każdym z analizowanych systemów emerytalnych Autor analizuje szczegółowo kontekst społeczno-ekonomiczny, historię reform tego systemu, obecny jego kształt oraz instytucje kapitałowe.

Trzeci rozdział rozprawy doktorskiej został poświęcony historii otwartych funduszy emerytalnych w Polsce. Autor analizuje w nim w ujęciu chronologicznym kolejno historię prac nad powołaniem do życia otwartych funduszy emerytalnych, pierwotny model funkcjonowania OFE, rozwiązania prawna zawarte w ustawie o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, przeobrażenia kapitałowego segmentu powszechnego ubezpieczenia emerytalnego, ze szczególnym uwzględnieniem zmian wprowadzonych w latach 2011 i 2014 a także, w oparciu o opinie wyrażane w doktrynie dokonuje oceny konstytucyjności reformy OFE wprowadzonej w życie w dniu 1 lutego 2014 r. oraz przedstawia założenia projektu ustawy przewidującej likwidację otwartych funduszy emerytalnych.

Rozdział czwarty rozprawy zawiera rozważania na temat dobrowolnego filaru kapitałowego polskiego systemu emerytalnego. Autor poddaje w nim analizie instytucje składające się na tzw. II filar emerytalny: PPE, IKE, IKZE i PPK.

Rozdział piąty rozprawy stanowi podsumowanie rozważań zawartych we wcześniejszych rozdziałach merytorycznych. Autor określa założenia postulowanego przez siebie modelu kapitałowego systemu emerytalnego przedstawiając cechy jakie powinny posiadać otwarte fundusze emerytalne jako instytucje pierwszego filaru tego systemu oraz wskazując czym powinny charakteryzować się instytucje kapitałowe drugiego filaru.

W rozdziałach I-IV Autor wieńczy rozważania podsumowaniem, w którym zamieszcza tezy sformułowane we wcześniejszych, szczegółowych uwagach.

Przyjętą przez Autora strukturę rozprawy doktorskie należy uznać za spójną i logiczną. Jest ona podporządkowana założonym przez Doktoranta celom badawczym. Punktem wyjścia dla szczegółowych rozważań dotyczących konkretnych systemów emerytalnych jest wyjaśnienie aparatury pojęciowej pozwalającej dokonać ich charakterystyki. Ponieważ celem pracy jest ocena polskiego kapitałowego segmentu systemu emerytalnego dokonana z perspektywy doświadczeń innych państw drugi rozdział pracy poświęcony został zagranicznym systemom emerytalnym. Kolejne dwa rozdziały pracy zawierają rozważania na temat dwóch kapitałowych filarów polskiego systemu emerytalnego. W rozdziale piątym Doktorant formułuje wnioski *de lege ferenda* dotyczące instytucji kapitałowych polskiego systemu emerytalnego.

III. Ocena merytoryczna rozprawy

Dobór elementów charakterystyki systemów emerytalnych dokonany przez Doktoranta w pierwszym rozdziale recenzowanej rozprawy należy uznać za trafny. Kwalifikacja każdego systemu emerytalnego dokonywana jest przede wszystkim z perspektywy przyjętej metody jego finansowania oraz formuły ustalania wysokości świadczeń emerytalnych. Autor nie ogranicza się do wskazania istoty tych elementów charakterystyki systemu emerytalnego, lecz obszernie wyjaśnia zalety i wady każdego z nich. Zwraca uwagę na różnice poglądów w kwestii efektywności (korzystności) stosowania każdej z metod finansowania systemu emerytalnego oraz każdej z formuł ustalania wysokości świadczeń emerytalnych. Jeszcze bardziej dyskusyjnym zagadnieniem podjętym w pierwszym rozdziale pracy jest filarowa konstrukcja systemu emerytalnego. Brak jednolitości poglądów na ten temat jest konsekwencją posługiwania się przez doktrynę terminem, który nie dość, że nie został zdefiniowany w przepisach prawa, to przeważnie nie jest także terminem języka prawnego. Różnice poglądów doktryny na ten temat wynikają także ze zróżnicowania systemów emerytalnych

poszczególnych państw. Podzielam pogląd sformułowany przez Doktoranta, iż charakteryzując system emerytalny należy odwoływać się do konstrukcji trzyfilarowej, w której pierwszy filar obejmuje wszystkie formy zabezpieczenia przed ryzykiem starości finansowane z publicznej i przymusowej składki, drugi filar – wszystkie instytucje tego zabezpieczenia, które mają charakter dobrowolny, są finansowane z dodatkowej i prywatnej składki ubezpieczonego oraz korzystają ze wsparcia państwa lub pracodawców, zaś trzeci – różne formy przezorności własnej ubezpieczonego.

Pojęciem, które nie zostało wyjaśnione w rozdziale pierwszym rozprawy jest „system emerytalny”. Jest to również termin wieloznaczny, którym Autor posługuje się wielokrotnie zarówno w tytule recenzowanej rozprawy doktorskiej jak i w jej poszczególnych rozdziałach merytorycznych. Pominięcie tej ważnej kwestii w rozdziale pierwszym rozprawy powoduje, że Doktorant posługuje się nim w sposób intuicyjny. Nie jest jasne jakie kryteria przyjmuje Doktorant kwalifikując niektóre instytucje prawne do systemu emerytalnego innym zaś odmawiając takiej kwalifikacji. Można odnieść wrażenie, że o zaliczeniu określonej instytucji do systemu emerytalnego decyduje ogólne kryterium spełnianej przez nią funkcji jaką jest zabezpieczenie środków utrzymania w okresie po osiągnięciu wieku emerytalnego. Skoro tak to należałoby w tak szeroko rozumianym systemie emerytalnym określić przynajmniej ogólnie miejsce jakie zajmują szczególne systemy zaopatrzenia emerytalnego, system ubezpieczenia społecznego rolników, pomoc społeczna a także np. rozwiązania prawa podatkowego, których celem jest wsparcie finansowe osób w wieku poprodukcyjnym. Z drugiej strony można by wyobrazić sobie węższy sposób rozumienia terminu „system emerytalny” np. odwołujący się kryterium świadczenia emerytalnego jako formy zabezpieczenia przed ryzykiem starości. Takie z kolei węższe ujęcie tego terminu eliminowałoby z zakresu rozważań poświęconych systemowi emerytalnego instytucję zabezpieczenia środków utrzymania na starość, których celem jest jedynie zgromadzenie środków finansowych przeznaczonych do wykorzystania po osiągnięciu wieku emerytalnego (np. PPK). Można również wyobrazić sobie zastosowanie kryterium formalnego tzn. nomenklatury przyjętej przez ustawodawcę, które pozwalałoby zaliczyć do systemu emerytalnego te formy zabezpieczenia dochodu na starość, które ustawodawca nazywa emerytalnymi (ubezpieczenie emerytalne, PPE, IKE i IKZE). W rozdziale pierwszym rozprawy pomięta została kwestia relacji przynależności systemu emerytalnego w szerszym bądź węższym znaczeniu do systemu zabezpieczenia społecznego, a w konsekwencji objęcia różnych instytucji składających się na system emerytalny unijnym mechanizmem koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Rozważania zawarte w

pierwszym rozdziale rozprawy można by poszerzyć o spojrzenie na system emerytalny z perspektywy technik zabezpieczenia społecznego. Warto zwrócić uwagę, iż założenia reformy emerytalnej z 1999 r. skłaniały niektórych przedstawicieli doktryny do postawienia tezy o posłużeniu się przez ustawodawcę nową techniką zabezpieczenia społecznego jaką miało być przymusowe oszczędzanie na starość. Warto aby doktorant odniósł się również do tej kwestii. Na usprawiedliwienie Doktoranta przemawia fakt, iż kwestia sposobu rozumienia konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego została przedstawiona w tych fragmentach rozdziału trzeciego rozprawy, które dotyczą konstytucyjności reformy emerytalnej z 1999 r. oraz reformy OFE z 2014 r. zaś kwalifikacja poszczególnych elementów składających się na kapitałowy segment systemu emerytalnego z punktu widzenia ich przynależności do systemu zabezpieczenia społecznego została dokonana w sposób skrótowy w rozdziale IV rozprawy (str. 312-314) a także to, że jego uwaga koncentruje się na parametrach szeroko rozumianego kapitałowego segmentu systemu emerytalnego. Właściwym miejscem na dokonanie oceny przynależności poszczególnych instytucji składających się na kapitałowy segment systemu emerytalnego jest jednak rozdział pierwszy rozprawy.

Na wysoką ocenę zasługują rozważania zawarte w rozdziale drugim rozprawy. Są one obszerne i szczegółowe. Zostały ujęte w sposób problemowy. Autor wykorzystał w tej części pracy imponującą liczbę publikacji, wśród których dominują (co zrozumiale zważywszy na temat rozdziału II) pozycje obcojęzyczne. Doktorant wykazał się bardzo dobrym opanowaniem umiejętności prowadzenia badań prawnoporównawczych. Przedstawione w tym rozdziale szczegółowe informacje dotyczące siedmiu różnych systemów emerytalnych pozwoliły sformułować cenne wnioski *de lege ferenda* odnoszące do postulowanego przez Autora polskiego modelu systemu emerytalnego.

Pozytywnie ocenić należy również rozważania zawarte w rozdziałach III i IV. Dominuje w nich analiza dogmatycznoprawna instytucji składających się na pierwszy (OFE) i drugi (PPE, IKE, IKZE i PPK) filar polskiego systemu emerytalnego. Szczegółowa analiza rozproszonej regulacji prawnej pozwala Doktorantowi określić przyczyny fiaska idei posłużenia się kapitałową metodą finansowania świadczeń emerytalnych w bazowym, publicznym filarze powszechnego ubezpieczenia emerytalnego oraz ograniczonego zainteresowania instrumentami składającymi się na dobrowolny, prywatny drugi filar emerytalny. Należy zgodzić się z Doktorantem, że do głównych przyczyn niepowodzenia operacji wprowadzenia OFE do polskiego systemu emerytalnego należy zaliczyć: 1) błędne przyjęcie przez twórców reformy, że ubytek składki w systemie repartycyjnym da się uzupełnić poprzez środki

pochodzące z prywatyzacji oraz ograniczenia przywilejów emerytalnych, 2) nieprzewidzenie odpływu osób w wieku produkcyjnym na skutek emigracji po akcesji Polski do Unii Europejskiej, 3) przeszacowanie zbawienego wpływu OFE na polską gospodarkę, 4) wprowadzenie ustawowego nakazu nabywania obligacji skarbowych przez OFE, 5) brak określenia maksymalnego limitu opłat za zarządzanie środkami w OFE, 6) ustanowienie zbyt wysokiej składki na ubezpieczenie emerytalne przekazywanej do OFE, 7) nadmiernie optymistyczne szacunki dotyczące stopy zwrotu z inwestycji OFE a co za tym idzie wpływu kapitałowej metody finansowania na wzrost wysokości świadczeń emerytalnych. Podzielam stanowisko Doktoranta, zgodnie z którym istnieje bezpośrednia zależność pomiędzy stopą zastąpienia gwarantowaną przez bazowy filar systemu emerytalnego a poziomem partycypacji w drugim, dobrowolnym filarze emerytalnym. Im ta stopa zastąpienia jest niższa tym większe jest zainteresowanie dodatkowymi, uzupełniającymi formami zabezpieczenia emerytalnego. Występowanie tej tendencji należy dostrzec również w Polsce gdzie wzrost liczby świadczeń emerytalnych ustalanych według formuły zdefiniowanej oraz towarzyszący mu spadek tzw. stopy zastąpienia przekłada się na wzrost zainteresowania instrumentami dobrowolnego gromadzenia środków przeznaczonych do wykorzystania po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zgodzić należy się również z tezą, iż niewielka popularność PPE, IKE i IKZE wynika z niskiego poziomu średnich wynagrodzeń, wysokich aspiracji konsumpcyjnych, krótkowzroczności oraz niedostatecznych zachęt ze strony państwa oraz przedsiębiorców do dobrowolnego oszczędzania na starość.

Szczegółowa analiza dokonana w rozdziałach I-IV prowadzi Doktoranta do sformułowania wniosków polegających na wskazaniu elementów systemu emerytalnego, które są adekwatne do polskich warunków społeczno-gospodarczych. Doktorant jest zwolennikiem pozostawienia OFE w polskim systemie emerytalnym pod warunkiem: 1) przyjęcia publicznoprawnego charakteru gromadzonych w nich środków oraz likwidacji cech prywatnoprawnych takich jak dziedziczenie i podział środków, 2) przekazywania do OFE niewielkiej części obligatoryjnej składki emerytalnej, 3) ustawowego limitowania opłat pobieranych przez OFE i preferowania opłat liczonych od całości zarządzanych aktywów, 4) zapewnienia OFE pełnej swobody inwestycyjnej pod względem terytorialnym i przedmiotowym, 5) likwidacji mechanizmu błędnego koła wynikającego z ustawowego nakazu nabywania przez OFE obligacji, 6) dobrowolności uczestnictwa w OFE połączonej z automatycznym wpisem, 7) braku mechanizmu minimalnych stóp zwrotu, 8) utworzenia jednego państwowego OFE konkurującego z pozostałymi, 9) jawności stóp zwrotu netto oraz

10) wprowadzenia konkursu stóp zwrotu. Choć teza o celowości pozostawienia elementu kapitałowego w bazowym filarze polskiego ubezpieczenia emerytalnego jest dyskusyjna z uwagi na brak jednoznacznych, naukowych dowodów o większej efektywności metody kapitałowej aniżeli repartycyjnej to sformułowanie każdej z cech takiego idealnego i dostosowanego do polskich realiów idealnego modelu instytucji kapitałowej pierwszego filaru zostało poparte przez Doktoranta rzetelną i szczegółową argumentacją. Podobnie ocenić należy elementy postulowanego przez Doktoranta modelu instytucji kapitałowych drugiego filaru, do których zalicza on: 1) prywatnoprawność zgromadzonych środków i korzyści z nią związanych (stabilność, dziedziczenie, możliwość wykorzystania kapitału w razie zakupu nieruchomości lub choroby), 2) wykorzystanie metody kapitałowej, 3) zastosowanie wyłącznie metody zdefiniowanego świadczenia, 4) wprowadzenie konstrukcji dobrowolnych funduszy emerytalnych *non-profit*, 5) wykorzystanie mechanizmu automatycznego wpisu w celu uzyskania wysokiej partycypacji, 6) dopłaty od państwa zamiast ulg podatkowych, 7) ustawowe limitowanie opłat funduszy emerytalnych, 8) mnogość opcji wypłaty środków, 9) wprowadzenie świadczenia dożywotniego z FUS, 10) zakaz wprowadzenia rezerwy księgowej, 11) pełną swobodę inwestycyjną, 12) ograniczenie zakresu przedmiotowego ochrony wyłącznie do ryzyka emerytalnego, 13) wprowadzenie państwowego funduszu, który konkurowałby z wolnorynkowymi instytucjami finansowymi, 14) możliwość różnicowania wysokości składki finansowanej przez pracodawcę i 15) szeroki zakres podmiotowy obejmujący nie tylko pracowników.

IV. Konkluzje

Podsumowując należy stwierdzić, iż rozprawa doktorska Pana mgra Macieja Zarzyckiego dotyczy zagadnienia o dużej doniosłości społecznej i gospodarczej. Temat podjęty przez Doktoranta jest aktualny a jego sposób ujęcia w rozprawie cechuje oryginalność. Recenzowana praca doktorska ma charakter interdyscyplinarny bowiem przedmiotem analizy Autor czyni nie tylko obowiązującą regulację prawną, lecz także kontekst ekonomiczny i społeczno-polityczny systemu emerytalnego. Kapitałowy segment systemu emerytalnego został poddany w pracy wszechstronnej analizie przy wykorzystaniu czterech metod badawczych: teoretycznoprawnej, historycznoprawnej, prawnoporównawczej i dogmatycznoprawnej. Rozważania są szczegółowe i w sposób należyty pogłębione. Zostały one ujęte w sposób problemowy. Szczegółowa i wszechstronna analiza prowadzi Doktoranta do sformułowania dojrzałych i interesujących wniosków dotyczących modelu kapitałowego segmentu systemu emerytalnego

dostosowanego do polskich warunków społeczno-gospodarczych. Praca zasługuje na wysoką ocenę równie pod względem warsztatowym. Została napisana w sposób komunikatywny, przy użyciu przejrzystego i poprawnego języka. Ułatwia to czytelnikowi lekturę tej bez wątpienia obszernej i nasyconej specjalistycznym słownictwem rozprawy.

W podsumowaniu stwierdzam, że dysertacja mgra Macieja Zarzyckiego pt. „Instytucje kapitałowe polskiego systemu emerytalnego na tle konstrukcji wybranych krajów” spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone przepisami prawa o stopniach naukowych. W szczególności praca ta stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie dyscypliny nauki prawne. Potwierdza także umiejętność prowadzenia przez mgra Macieja Zarzyckiego samodzielnej pracy naukowej. Tym samym może ona być przedmiotem dalszych czynności w przewodzie doktorskim.